

Список використаних джерел

1. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/01/18/kontrolnyj-proekt-kk-17-01-2021.pdf>.
2. Кримінальний Кодекс України : Кодекс / Верховна рада України, Відомості ВРУ, 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>.

Кузнецов Віталій Володимирович,
професор спеціальної кафедри № 2
Інституту Управління державної
охорони України Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, доктор юридичних наук,
професор

АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Як відомо, постійне оновлення Закону України про кримінальну відповідальність призвело до того, що «чинний КК України перестав бути системним нормативно-правовим актом; у ньому з'явилися протиріччя і неузгодженості, а також помилкові положення; ... КК України не дає відповіді на багато питань, які постали перед судами при його застосуванні; цей акт не у всьому відповідає міжнародним зобов'язанням України, не враховує появу нових форм злочинності у сфері суспільних комунікацій, можливості штучного інтелекту тощо» [1]. Тому, відповідно до Указу Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 «Питання Комісії з питань правової реформи» у складі згаданої комісії створена робоча група з питань розвитку кримінального права. Ця робоча група презентувала структуру та окремі положення проекту КК України (крайній варіант станом 17.01.2021), які отримали широке обговорення у професійному середовищі.

Отже виникла практична необхідність у контексті сучасного реформування кримінального законодавства розглянути перспективу реалізації окремих норм проекту КК України.

1. *Питання джерел кримінального законодавства.* В теорії домінує позиція, що у широкому розумінні кримінальне

законодавство включає не тільки чинний КК, а й Конституцію України, чинні для України міжнародні договори та рішення Конституційного Суду України [2]. Аналіз тексту ст. 1.1.1. та ст. 1.2.8. проекту КК України дозволяє говорити про певну неузгодженість та неповноту викладення таких джерел. Частина 2 ст. 1.1.1. законопроекту вказує на те, що КК України ґрунтується на Конституції України, а якщо в інших нормативно-правових актах України питання, визначені у частині 1 цієї статті, вирішується інакше, ніж цим КК, то застосовуються положення цього КК України. Також ч. 1 ст. 1.2.8. законопроекту наголошує на тому, що КК України має відповідати чинним міжнародним договорам, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Виникає питання, як діяти, коли положення ратифікованого міжнародного документа дозволяють (не дозволяють) притягнути до відповідальності конкретну фізичну чи юридичну особу, а КК України не враховує ці положення (в нього не імплементовані ці положення), оскільки вони не відповідають Конституції України? Це питання слід вирішити авторам законопроекту.

Також важливе питання врахування висновків Верховного Суду при застосування норм кримінального законодавства. Як відомо, згідно з ч. 6 ст. 368 КПК України, «обираючи і застосовуючи норму закону України про кримінальну відповідальність до суспільно небезпечних діянь при ухваленні вироку, суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду». Аналіз сучасних висновків Верховного Суду дозволяє зробити про рішення, які не тільки ґрунтуються на «букві закону», але й на «верховенстві права» [3]. Пригадаймо доволі дискусійний висновок Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018, в якому зазначено, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України вичерпується діями, які явно виходять за межі наданих працівнику правоохоронного органу прав чи повноважень і містять принаймні одну з ознак: супроводжуються насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування. Заподіяння наслідків у вигляді істотної шкоди в розумінні п. 3 примітки до ст. 364 КК України не є обов'язковою для кваліфікації дій за ч. 2 ст. 365 цього Кодексу. Обґрунтовуючи цей висновок, Верховний Суд зазначив: «Глумачення правових норм не може

здійснюватися ізольовано від наслідків, які воно спричинить, та їх відповідності закріпленим у законодавчих нормах моральним засадам суспільства. Адже право не є «річчю в собі», а має бути чутливим до соціального контексту, в якому існує. На цьому акцентував увагу Конституційний Суд України в рішенні від 02.11.2014 № 15-рп/2004. Як зазначено в цьому рішенні, одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим його культурним рівнем» [4]. Тому, якщо керуватися КПК України, то слід розширити джерельну базу кримінального законодавства, але виходячи з наведеного висновку Верхового Суду, ми стаємо на шлях застосування прецедентного права, що не притаманно національній правовій системі.

Отже, на нашу думку, в проекті КК України слід передбачити окрему норму, яка визначає чіткий перелік джерел кримінального законодавства (який буде включати Конституцію України, КК України, чинні для України міжнародні договори та рішення Конституційного Суду України) та порядок їх реалізації.

2. *Щодо створення кримінального законодавства.* З одного боку, слід підтримати авторів проекту КК України, які вирішили нормативно закріпити принцип стабільності кримінального законодавства. З іншого, є дискусійним визначення чітких часових меж внесення змін до КК України: «зміни до цього Кодексу вносяться не частіше одного разу протягом календарного року, крім випадків скасування злочинності діяння або поліпшення правового статусу особи, яка вчинила злочин» (п. «в» ч. 2 ст. 1.1.3). Пригадаймо останні резонансні рішення КС України, які безпосередньо потягли зміни до КК України (у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019 та у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020)). Уявимо ситуацію, що модельна норма вже діяла і зміни до КК України слід було чекати у визначений законопроектом час. Чи влаштувала така ситуація суспільство та міжнародних партнерів? Мабуть – ні. Отже, досягнення

стабільності кримінального законодавства є важливим, але запропоновані часові межі внесення змін до КК України не відповідають суспільним потребам і дотриматися їх буде складно. На нашу думку, слід говорити, по-перше, про зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010, який би визначив виважений та обґрунтований порядок реалізації законодавчих ініціатив. По-друге, є проблема реалізації таких положень. Порушення законодавчої процедури є, на жаль, хронічною хворобою нашого парламенту. Як приклад, можна пригадати звернення Ради національної безпеки і оборони до Служби безпеки України щодо вивчення обставин голосування народних депутатів шостого скликання за Харківські угоди та у разі підтвердження ознак державної зради – порушити проти них кримінальні справи за ст. 111 КК України. Тому проблема не завжди полягає в нормі права, а потрібно вимагати дотримання цієї норми і застосування відповідальності за її невиконання.

Також є дискусійним положення, яке передбачене в ст. 1.2.10.: «Проект Закону про внесення змін до цього Кодексу розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Пленуму Верховного Суду щодо його відповідності вимогам статей 1.2.1–1.2.8 цього Кодексу». По-перше, таке положення потребує узгодження із Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016. По-друге, з практичної сторони це не завжди є доцільним, оскільки Пленум Верховного Суду надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою України. На нашу думку, такий механізм перевірки законопроектів слід передбачити у Регламенті Верховної Ради України й доручити такий науковий контроль Головному науково-експертному управлінню Апарату Верховної Ради України й позитивний висновок якого повинен давати «зелено світло» для реалізації законопроекту.

Вирішення цих та інших дискусійних питань регламентації норм проекту КК України, сподіваємося, сприятиме реформування кримінального законодавства.

Список використаних джерел

1. Баулін Ю.В., Тацій В.Я. Завдання вітчизняної кримінально-правової науки в умовах реформування кримінального законодавства України / Реформування кримінального законодавства України. URL:

<https://newcriminalcode.org.ua/article/zavdannya-vitchyznyanoi-kryminalno-pravovoyi-nauky-v-umovah-reformuvannya-kryminalnogo-i59>.

2. Велика українська юридична енциклопедія. У 20-ти томах. Том 17. Кримінальне право. Харків : Право, 2017. С. 147–148.

3. Задоя К.П. Суперечлива правова спадщина судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України // *Право і громадянське суспільство*. Київ, 2016. № 1(13). URL: <http://lclaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-13-2016/item/258-superechlyva-pravova-spadshchyna-sudovoyi-palaty-u-kryminalnykh-spravakh-verkhovnoho-sudu-ukrayiny-zadoia-k-p>.

4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 5 грудня 2018 р. у справі № 301/2178/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78426368>.

Мазенко Наталя Андріївна,

аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1

Національної академії внутрішніх справ

КОРУПЦІЙНИЙ ЗЛОЧИН У КОНТРОЛЬНОМУ ПРОЄКТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 2021 РОКУ

Багатьом відомо, що опубліковано новий контрольний проєкт Кримінального Кодексу України станом на 17.01.2021. Це вже третій контрольний проєкт Кримінального Кодексу починаючи з 15.09.2020, що виступає якісним показником того, що робота Комісії з питань правової реформи, у складі якої сформовано й робочу групу з питань розвитку кримінального права над проєктом нового Кримінального Кодексу України триває поступово та виважено. Планується, що Загальна частина КК України буде складатися із трьох книг: про кримінальний Кодекс України, про злочин, про кримінально-правові засоби та їх застосування.

У відповідності до запропонованого пункту 18 частини 2 статті 1.3.1(Роз'яснення термінів Кримінального Кодексу України) розділу 1.3 книги 1 (Про Кримінальний Кодекс України) Загальної частини Кримінального Кодексу України, наявна дефініція «корупційний злочин», під якою слід розуміти «злочин, який характеризується двома обов'язковими ознаками:

а) неправомірною вигодою як метою, предметом або засобом вчинення злочину і